

Kapitola 5.

Perská říše a achaimenovská dynastie

Poprvé jsou antičtí Peršané zmíněni v Asyrských pramenech zhruba okolo roku 840 př. n. l., ale dějiny jejich prvního státní útvaru se začínají psát až krátce po roce 700 př. n. l., kdy se deset perských kmenů usadilo v oblasti státu Anšan a přilehlých oblastech Farsu a Elamu. Jednotlivá etnika sjednotili panovníci achaimenovské dynastie, jejímž legendárním zakladatelem byl **Achaimenés** (též **Hachámaniš**), který zemřel roku 675 př. n. l. Jeho syn a nástupce **Teispés** rozdělil po roce 640 př. n. l. celou svou malou říši mezi své dva syny, čímž také rozdělil panovnický rod na **dvě linie**. **Starší** založil Kýros I. (640 – 600 př. n. l.), který zdědil celý Anšan a přilehlé oblasti Elamu, a prvním vládcem **mladší linie** byl panovník ve Farsu **Ariaramnés** (640 – 590 př. n. l.). Kolem roku 600 př. n. l. se obě území sjednotila pod vládou syna Kýra I. **Kambysése I.** (600 – 559 př. n. l.). Perští panovníci ale zůstávali malými lokálními vládci, kteří byli dokonce vazaly médských vládců Kyaxara (625 – 585 př. n. l.) a Astyaga (585 – 550 př. n. l.).

Situace se ale radikálně změnila během vlády **Kýra II.** (559 – 530 př. n. l.), jehož otcem byl Kambysés I. a dědečkem Astyagés. Na přelomu let 553 a 552 př. n. l. začal Atyagés považovat svého vnuka za vážnou hrozbu a pokoušel se ho odstranit. Kýros ale jeho úkladům unikl a postavil se s podporou několika významných médských šlechticů do čela rozsáhlého povstání. I když měla armáda Médů několikanásobnou početní převahu, Peršanům se nakonec podařilo zajmout Astyagése a obsadit jeho sídelní město Ektabanu (dnešní Hamadán). Potom byla asi zahájena vzájemná kulturní asimilace mezi Médy a Peršany.

Popsaný vývoj ale narušil mocenskou rovnováhu mezi Médskou a Lýdskou říší, kterou vytvořila mírová smlouva uzavřená v roce 585 př. n. l. po **bitvě u řeky Halys**. I když bylo střetnutí u Halysu na začátku boje přerušeno **zatměním Slunce**, obě strany potom zahájily mírová jednání. Lýdský vládce **Kroisos** (též Croesus) (560 – 547 př. n. l.) se rozhodl nečekat na útok Peršanů a v roce 547 př. n. l. vpadl se svou armádou na území svého východního souseda. Kýros II. rychle shromáždil početně slabší armádu a střetl s útočníky v **bitvě u Pterie**, o které historikové jen vědí, že skončila nerozhodně. Jelikož se blížil konec roku, rozhodl se Kroisos ustoupit do své metropole **Sard** a na jaře se pokusit o další bojové operace. Peršané ho ale pronásledovali za hraniční řeku Halys a čekali na vhodnou příležitost k dalšímu útoku. Když lýdský panovník propustil vojenské kontingenty svých vazalů

a „spojenců“, objevil se náhle Kýros před branami jeho sídelního města a u nedaleké **Thymbry** (dnešní Hanai Tepe) došlo na přelomu let **547 a 546 př. n. l.** k rozhodující bitvě. Kroisos rychle shromáždil další vojsko (údajně až 100 000 mužů a 300 válečných vozů), které opět několikanásobně převyšovalo svého protivníka (mezi 30 000 až 50 000 vojáky a 700 vozů) a roztáhl ho na bojišti do dlouhé bojové linie. Hlavní bojovou sílu představovala kavalérie, která byla umístěna na křídlech, a jeho pěchota byla umístěna ve středu. Kýros rozmístil svou armádu do obranného postavení ve tvaru čtverce nebo lichoběžníku. Do první linie rozmístil údajně svoje velbloudy, protože byl upozorněn svými veliteli, že pach pouštních zvířat plašil v minulých střetnutích lýdské koně. Kroisos se podle perského očekávání skutečně pokusil obklíčit nepřátelské jednotky, ale jeho jízda na obou křídlech nemohla prorazit protivníkovy linie, protože se asi skutečně koně báli velbloudů. Perští lukostřelci poté mohli svými salvami šípů narušit jejich bitevní formace a pod nepřátelským tlakem začali lýdští jezdci ustupovat z bojiště, které brzy následovala i na bocích nechráněná pěchota. Kroisos odvedl některé své přeživší jednotky za hradby Sard, kde se okamžitě ocitl v obležení. Po 14 dnech našli Peršané slabé místo v hradbách a během jednoho dne dobyli celou metropoli Lýdské říše. I když museli Peršané brzy potlačovat vzpouru žoldáků, kteří bojovali v armádě lýdského panovníka, během několika let si podmanili celou oblast dnešní Malé Asie včetně řeckých měst na pobřeží Egejského moře, což vedlo o několik desetiletí později k Řecko – perským válkám a tažení Alexandra Velikého, po kterém přišla achaimenovská dynastie o svou říši, což bude podrobně popsáno v následujícím textu.

Mezi roky 546 až 539 si Peršané podrobili kmeny a malé státy v oblasti dnešní Střední Asie (Baktrie, Gandhara, Sogdiana aj.), ze kterých učinily nejen své bohaté vazaly, ale také je používali jako první ochrannou linii proti nájezdníkům ze sousedních stepí. Po zajištění západních hranic své říše se Kýros II. rozhodl pro tažení proti poslední velmoci v oblasti dnešního Blízkého východu – **Babylonské říši**. Panovníkem upadajícího impéria byl **Nabonidus** (556 - 539 př. n. l.), který ztratil sympatie lidu a svých kněží svou nepopulární náboženskou politikou. Snažil se potlačit tradiční kult Marduka a nahradit ho měsíčním božstvem Sinem. Sympatie nespokojených poddaných si proto získal Kýros II., který pravděpodobně cíleně zastával politiku náboženské tolerance ke všem místním kultům. Jelikož se dochovalo jen minimum věrohodných pramenů, mohou dnes historikové jen částečně rekonstruovat průběh dobytí Babylónie Peršany. Kýros II. se rozhodl se svou armádou vpadnout do Mezopotámie přes město Opis, které tvořilo umělý přechod na řece Tigris. Babylonští velitelé ale perský plán odhalili a rozhodli se svést rozhodující bitvu. Podrobný popis střetnutí se sice nedochoval, ale Babyloňané pravděpodobně utrpěli porážku,

protože již na začátku října dobyli Peršané další strategicky důležité město Sippar a na konci měsíce vstoupil Kýros II. triumfálně do Babylonu, kde sesadil nepopulárního Nabonida z trůnu a připojil jeho území ke své říši.

Poslední desetiletí své vlády strávil zakladatel Perské říše konsolidací svého impéria. Ve svém heterogenním státě, který zahrnoval mnoho starobylých a svébytných kultur, prosazoval prozíravě politiku náboženské a kulturní tolerance, čímž si získal sympatie svých poddaných. Centrum říše umístil do Pasargard a vybudoval rozsáhlou centrální administrativu, která měla kontrolovat místní vládcy v jednotlivých oblastech. Také se připravoval na další územní expanzi na sever proti kmenům Skythů a na východ do údolí Nilu, ale v roce 530 př. n. l. padl během tažení proti skythským Massagetům.

Po smrti Kýra II. Velikého nastoupil na trůn jeho syn **Kambýsés II.** (530 – 522 př. n. l.), který se rozhodl dokončit sen svého otce o podmanění Egypta. I když přípravy začaly již za jeho předchůdce, byla invazní perská armáda připravena až v roce 525 př. n. l. Před svým odchodem nechal Kambýsés odstranit všechny své politické oponenty, včetně svého bratra Smerdia, kteří by se mohli pokusit o uzurpaci trůnu během jeho nepřítomnosti. Po překročení Sinaje se obě armády střetly v rozhodující **bitvě u Pelúsia**, o které se sice nedochovaly žádné podrobné zmínky v pramenech, ale Peršané zde dosáhli rozhodujícího vítězství. Poté obsadili egyptskou metropoli Memfidu a zajali faraóna Psammetika III. Jediným jejich neúspěchem byl pokus o dobytí oázy Síwa, během kterého se invazní jednotka ocitla v písečné bouři a do svého cíle nikdy nedorazila, což definitivně potvrdily teprve archeologické objevy bratrů Castiglioniových v roce 2009.

V roce 522 př. n. l. se mág Gaumáta prohlásil za zesnulého Smerdia a přímo v centru Perské říše se pokusil o stání převrat. Kambýsés II. se musel urychleně vydat na zpáteční cestu z Egypta, během které náhle zemřel. I uzurpátor krátce potom podlehl atentátu. Jelikož zesnulý perský panovník po sobě nezanechal žádného dědice, nastoupil na uvolněný trůn člen **mladší linie Dareios I.** (522 – 486 př. n. l.), který si ale své dědictví musel vybojovat v letech 522 – 521 př. n. l., kdy potlačil povstání několika lokálních vládců (bývalé státy Elam, Babylónie, oblasti obývané kmeny Saků aj.). Po zajištění trůnu zahájil stavbu nového hlavního města **Persepolis** a také zahájil ražbu zlatých mincí, které Řekové nazývali dareiky (podle daranimam, což znamenalo zlato). Hérodotos uvádí, že Dareios I. také vytvořil správní systém 20 tzv. satrapií, kdy původní správce a místní vládcy nahradil svými úředníky (**satrapy**), ale někteří současní historikové se domnívají, že popsanou správní reformu provedl již Kýros II. Veliký. Nový perský panovník také pokračoval v expanzivní politice svých předchůdců. Na východě posunul hranice Perské říše až k řece Indus v oblasti dnešní

západní Indie. Roku 513 př. n. l. vytáhl na sever proti kmenům Skythů, kteří ale odmítli svést s Peršany rozhodující bitvu, a proto celé tažení skončilo fiaskem.

Okolo roku 500 př. n. l. se Aristagoras, tyran v řeckém městě Milét na pobřeží Malé Asie, rozhodl provést invazi na ostrov Naxos a požádal místního perského satrapu Artaphernése, aby mu poskytl lodě pro přepravu vojska. Útočníci se museli po několika měsících bezvýsledných bojů stáhnout a řecký velitel se obával, že bude Peršany potrestán za svůj vojenský neúspěch. Pravděpodobně proto se spojil s vládci několika dalších řeckých maloasijských měst a rozpoutal povstání proti perskému velkokráli. Rebelové se domnívali, že získají podporu městských států na Balkánském poloostrově, ale pouze Athény a Eretria poskytli 20 válečných lodí. Příští rok se Řekům podařilo dobýt a vypálit sídlo perského správce Sardy. V roce 494 př. n. l. se spojená flotila iónských povstalců, které velel Dionysius z Fókaie, střetla s perským loďstvem. Náhle se ale z bojiště stáhly lodě některých řeckých spojenců a Peršané následně snadno porazili a zničili zbytek flotily rebelů a brzy poté vypálili Milét a jeho obyvatele zotročili. I když bylo povstání úspěšně potlačeno, boje s Řeky teprve začaly. Bezvýznamná námořní pomoc rebelům stačila Dareiovi I. jako záminka pro další územní expanzi na Balkánský poloostrov. Peršané nejdříve vtrhli do Thrákie a Makedonie a snadno nad nimi získali kontrolu. Následně oblehli a vyplenili Eretrii a pokračovali k Athénám, kde roku 490 př. n. l. utrpěli těžkou porážku v **bitvě u Marathonu**. Následující Řecko – perské války budou podrobně popsány v kapitole 7.

Fiasko u Marathonu ale perského velkokrále neodradilo od přípravy nového tažení proti řeckým městským státům. Rozsáhlé a náročné přípravy byly náhle přerušeny povstáním v Egyptě. Roku 486 př. n. l. Dareios I. náhle onemocněl a zemřel. I když jeho nejstarším synem byl Artobarzan, na perský trůn nakonec usedl jeho mladší bratr **Xerxés I.** (486 – 465 př. n. l.), který byl urozenějšího původu. Ihned po převzetí moci musel potlačit povstání v údolí Nilu, což trvalo jeho vojskům zhruba jeden rok. Potom se mohl soustředit na splnění otcova snu – trestné výpravy proti řeckým městům na Balkánském poloostrově. Válečná výprava sice začala již v roce 483 př. n. l., ale k prvním bojovým akcím došlo až o tři roky později u Thermopyl a Artemisia a následně u Salamíny, Platají a Mykalé. Jak už bylo uvedeno v předchozím textu, budou tyto bitvy podrobně popsány v kapitole 7.

Po katastrofálních porážkách v letech 480 a 479 př. n. l. upadli pravděpodobně Peršané a jejich velkokrál do vojenské apatie, protože již nepodnikali žádná další významná dobovačná tažení a i na bojištích Řecko – perské války již definitivně převzaly iniciativu Athény a jejich spojenci. Samotný Xerxés se především zaměřil na rozsáhlé stavební projekty, které započali jeho předchůdci, a také se angažoval v intrikách svých dvořanů. Roku 465

př. n. l. se stal obětí spiknutí, které zorganizoval jeho vlastní dvořan Artabanos. Zavražděn byl i nejstarší princ Dareios a na trůn nastoupil jeho mladší bratr **Artaxerxés I.** (465 – 424 př. n. l.), který okamžitě potrestal povstalice smrtí.

Nový perský panovník zdědil vnitřně oslabenou říši, která byla stále ve válce s Řeky. Již v roce 463 př. n. l. musel potlačovat povstání v Baktrii. V roce 460 př. n. l. se opět vzbouřili nespokojení obyvatelé v údolí Nilu, kterým připluly na pomoc lodě Athénskému námořnímu spolku. Po šesti letech bojů, které budou podrobně popsány v kapitole 7., byla problematická satrapie znovu dobyta vojsky perského velkokrále a Řekové utrpěli jednu ze svých nejtěžších porážek ve své válce s Perskou říší. Konflikt pokračoval pravděpodobně do roku 449 nebo 448 př. n. l., kdy obě vyčerpané strany uzavřely tzv. Kalliův mír. Perský vládce v něm sice uznal nezávislost řeckých obcí v oblasti Malé Asie, ale přesto se on a jeho nástupci v příštích více než sto letech snažili politicky a především ekonomicky zasahovat do událostí na Balkánském poloostrově. Až asijské tažení Alexandra III. Velikého v letech 334 – 327 př. n. l. ukončilo jejich snahy o ovládnutí řeckých poleis a také pád achaimenovské dynastie.

Artaxerxés I. se poté věnoval se rovněž věnoval stavebním projektům, které začali jeho předchůdci, především v Persepoli a jejím okolí. Když vypukla okolo roku 431 př. n. l. tzv. „druhá“ peloponéská válka (podrobně bude popsána v kapitole 8.), usilovala Sparta i Athény o finanční podporu Perské říše, ale roku 424 př. n. l. její velkokrál zemřel. Na trůn nastoupil **Xerxés II.** (424 – 423 př. n. l.), který se krátce po nástupu na trůn stal obětí spiknutí zosnovaného nevlastním bratrem **Sogdianem** (423 př. n. l.). Brzy získal titul perského velkokrále další jeho nevlastní sourozenec Ochós, který se chopil moci jako **Dareios II.** (423 – 404 př. n. l.). Po zavraždění svého předchůdce se musel ještě vypořádat s povstáním několika satrapů a svého nevlastního bratra Arsitése. Vnitřní situace byla stabilizovaná až do roku 413 př. n. l., kdy se vzbouřil Pisuthnés, satrapa v Sardách. Jeho hlavní bojovou silou byli řečtí žoldněři, které se ale pravděpodobně perským velitelům podařilo podplatit, a proto vzbouřenci byli rychle poraženi a jejich velitel skončil na popravišti.

V peloponéské válce (431 – 404 př. n. l.) se Dareios II. přiklonil na stranu Sparty, čímž rozhodl celý konflikt ve prospěch svého spojence. Za jeho podporu uznali Sparťané roku 411 př. n. l. svrchovanost Perské říše nad celou Malou Asií, čímž se po necelých čtyřiceti letech místní řecká města vrátila pod nadvládu svých starých pánů. I když tím Dareios II. dosáhl ohromného politického úspěchu, musel příští rok čelit povstání v Médii a poté pletichám svých vlastních příbuzných na panovnickém dvoře. Pro uklidnění situace jich musel nechat několik dokonce popraviti.

Otázka následnictví rovněž nebyla během jeho života vyřešena. Když perský velkokrál roku 405 př. n. l. onemocněl na válečné výpravě, ucházel se o trůn jeho syn **Kýros Mladší**, který již byl satrapou Frýgie, Lýdie a Kappadokie. Novým vládcem Perské říše se ale na konci roku 404 př. n. l. stal v Babylóně **Artaxerxés II.** (404 – 359 př. n. l.). Spor mezi dvěma vlastními bratry rychle přerostl v občanskou válku. Díky své podpoře Sparty v závěrečné fázi peloponéské války, získal Kýros do svého vojska více než deset tisíc řeckých žoldnéřů. Nejdůležitější události celého válečného konfliktu zachytil ve svém díle **Anabaze** (též **Anabasis**) **Xenofón**, řecký historik a očitý svědek bojů.

Rozhodujícím střetem byla **bitva u Kunax** svedená v roce 401 př. n. l. pravděpodobně na levém břehu řeky Eufrat. Kýros Mladší shromáždil neurčený počet perských pěšáků, zhruba 10 400 řeckých hoplītů, 2 500 peltastů a dalších členů řecké pěchoty, v Paflagonii také naverboval asi 1 000 jezdců a další jednotky. Proti jeho armádě postavil Artaxerxés II. vojsko asi 40 000 mužů. Na bojišti umístil Kýros řecké vojáky na své pravé křídlo, sám zaujal pozici ve středu bitevní linie s 600 členy své tělesné stráže a své perské jednotky zformoval nalevo. Pravděpodobně zamýšlel poslat svou těžkou pěchotu (řecké žoldnéře) zprava přímo na nepřátelský střed, ale tím by hoplīté nemohli použít své štíty, které drželi v levých rukách a jejich velitelé proto popsany manévr odmítli. Artaxerxés sice také zaujal pozici ve středu se 6 000 perskými jezdci, ale jeho hlavní taktickou výhodou bylo prodloužení bitevní linie na pravém křídle, čímž chtěl pravděpodobně zatlačit armádu svého protivníka do řeky.

Když se obě bitevní linie střetly, Řekové snadno donutili k ústupu nepřítele na levém křídle, ale jejich perští spojenci vlevo museli svádět dlouhý opotřebovavací boj s protivníkem. Kýros se postavil do čela jednotek ve středu a zaútočil proti pozici samotného Artaxerxése II. Během útoku byl ale údajně zabit vrženým oštěpem. Jeho vojáci se náhle ocitli bez vrchního velitele a začali utíkat z bojiště. Pouze řečtí žoldnéři udrželi své pozice, a proto utrpěli jen lehké ztráty. Občanská válka sice skončila, ale přeživší Řekové nyní museli absolvovat vyčerpávající pochod zpátky na Balkánský poloostrov, který trval déle než jeden rok.

I když občanská válka skončila, musel Artaxerxés II. na přelomu let 397 a 396 př. n. l. čelit invazi spartského panovníka Agesilause II., který se pokoušel zbavit řecká města v Malé Asii perské nadvlády. Jeho nepřítomnost na Balkánském poloostrově vedla ke vzniku vojenské aliance, která v roce 395 př. n. l. zahájila tzv. **korintskou válku** (395 - 387 př. n. l.) proti Spartě, a proto se invazní jednotky musely stáhnout, aniž by dosáhly významnějších vojenských úspěchů. Perský velkokrál se poté začal opět aktivně zapojovat do řecké politiky a na přelomu let 387 a 386 př. n. l. pomohl uzavřít tzv. **antalcidasův** (též **královský**) **mír**,

který obnovil alespoň na krátkou dobu klid zbraní mezi řeckými poleis. Uvedené historické události budou podrobně popsány v kapitole 8.

Samotná Perská říše se také nacházela ve vnitřní krizi. Nepokoje v údolí Nilu, které začaly již během vlády Dareia II., přerostly po odchodu spartských vojáků v rozsáhlé lokální povstání. Neklidná satrapie se zbavila perské nadvlády a Egypt obnovil na více než šedesát let svou samostatnost. Svou vojenskou slabost rovněž prokázala armáda perského velkokrále. Již v roce 385 př. n. l. vytáhl Artaxerxés II. a jeho velitel Datames v čele 300 000 pěšáků a 10 000 jezdců proti kmenům Kadusianů, kteří obývali pohoří na východních hranicích říše. Perská armáda brzy začala trpět nedostatkem proviantu, protože horský terén poskytl pouze ovocné stromy, ale žádné obiloviny. Celý konflikt následně ukončil vojevůdce Tiribazus, když uzavřel s místními znesvářenými náčelníky výhodnou mírovou smlouvu a celé vojsko se mohlo bez boje stáhnout za hranice impéria. Dalším naprostým vojenským fiaskem byla trestná výprava do údolí Nilu v roce 373 př. n. l. Perským jednotkám se alespoň podařilo uchránit fénická města (např. Biblos, Sidón a Týros) před útokem spojených sil Egypta a Sparty. Slabosti centrální vlády využilo i několik nespokojených satrapů (Ariobarzanes, Datames, Orontes), kteří se v letech 372 – 362 př. n. l. postupně vzbouřili proti perskému velkokráli a dokonce požádali o vojenskou pomoc Spartu. Nakonec byli všichni poraženi zradou ve vlastních řadách nebo jinými vojevůdci vládce v Persepoli.

I když měl Artaxerxés II. početnou rodinu, nedošlo po jeho smrti k další občanské válce, protože jeho nástupce Dareios se zapojil do spiknutí proti svému otci, které bylo odhaleno a princ byl popraven. Další dva uchazeče o trůn, Ariaspa a Arsama, nechal zavraždit jejich ambiciózní bratr **Óchos**, který na přelomu let 359 a 358 př. n. l. nastoupil na trůn jako **Artaxerxés III.** (359/358 – 338 př. n. l.). Nový perský panovník ihned po převzetí moci obnovil svou kontrolu nad Foinikií, Kilikií a dnešní východní Arménií. Jeho velitelé také vedli první trestnou výpravu proti Egyptu jako odvetu za útok faraónovy armády na Foinikií, ale tažení nedosáhlo žádných významných úspěchů. Také si podrobil oba významné vládce kmenů Kadusianů, čímž nad nimi upevnil moc Perské říše.

V roce 351 př. n. l. se Artaxerxés III. osobně postavil do čela dalšího tažení do údolí Nilu. S podporou řeckých žoldněrů se jeho armádě po jednom roce bojů podařilo dobýt celou bývalou satrapii a vyhnat faraóna Nachthareheba do exilu. Navzdory jeho vojenským úspěchům se v roce 343 př. n. l. vzbouřily satrapie Kypr a Foinikie. Povstání na ostrově bylo rychle potlačeno díky 8 000 řeckých žoldněrů, ale Féniciánům se podařilo s pomocí asi 40 000 hoplítů, které naverbovali především na ostrově Rhodos, odrazit útok perských jednotek. Perský velkokrál poté shromáždil armádu 330 000 pěšáků (včetně asi 10 000 řeckých

žoldnéřů), 30 000 jezdců a početnou námořní flotilu, se kterou oblehl město Sidón, donutil ho ke kapitulaci a po popravě vůdců rebelů celé vypálit do základů. Po znovudobytí Foinikie se Artaxerxés III. vypravil se svou armádou opět do údolí Nilu, kde sesazený faraón Nachthareheb shromáždil armádu 100 000 mužů (včetně 20 000 hoplítů) a obsadil část satrapie. Vojsko velkokrále bylo rozděleno do tří samostatných uskupení, kterým veleli schopní perští velitelé. Peršané rychle dobyli většinu egyptských pevností a znovu donutili faraóna emigrovat. Po jejich snadném vítězství vypukla v celé satrapii vlna rabování a plenění, čímž byly získány finanční prostředky na vyplacení řeckých žoldnéřů. Poté se Artaxerxés III. vrátil do Persepole a začal upevňovat centrální moc nad celým impériem.

Na konci své vlády začal opět zasahovat do politických záležitostí na Balkánském poloostrově a snažil se oslabit rostoucí moc nové lokální velmoci – **Makedonie**. Roku 338 př. n. l. byl Artaxerxés III. otráven svým eunuchem **Bagoásem**, který na trůn dosadil jeho syna **Arsése** (též **Artaxerxés IV.**) (338 – 336 př. n. l.) jako svoji loutku. Mocný dvořan nebyl s novým vládcem příliš spokojen, a proto ho o dva roky později také otrávil a na trůn dosadil **Dareia III.** (336 – 330 př. n. l.). Nový perský velkokrál se okamžitě zbavil lstivého eunucha a vojensky stabilizoval celé impérium včetně kmenů Kadusianů a Egypta.

Na západní hranici Perské říše se ale objevila nová hrozba, která byla díky mocenským sporům na dvoře v Persepoli několik let ignorována. V roce 334 př. n. l. vpadlo vojsko **Alexandra III. Makedonského** (336 – 323 př. n. l.) na perské území a po několika prohraných bitvách byl Dareios III. v roce 330 př. n. l. zavražděn svým vlastním satrapou **Bésosem**, který se prohlásil za perského velkokrále **Artaxerxése V.**, ale po roce byl zajat Makedonci a popraven. Na uvolněný trůn v Persepoli nyní mohl nastoupit Alexandr III. a založit tak novou dynastii a zahájit tak proces helenizace celé oblasti dnešního Blízkého východu. Uvedené historické události budou podrobně popsány v kapitole 9.

Armády perských velkokrálů tvořily **profesionální jednotky** a **odvedenci**. Mezi stále vojenské útvary patřila **královská garda** (1 000 jezdců a 1 000 kopiníků) a 10 000 „**nesmrtelných**“, kteří střežili panovníkovy paláce nebo stany. Jejich název ale neznamenal jejich nízkou úmrtnost na bojišti, ale naopak jejich jednotka byla nasazována do rozhodujících bitev, kde často utrpěla vysoké ztráty. Jejich početní stav byl neustále doplňován a noví dobrovolníci byli motivováni pravidelným žoldem a dalšími privilegii, včetně možnosti brát s sebou na tažení své manželky a milenky. I když popsané jednotky představovaly jádro armády perských vládců, byly početně mnohonásobně převyšovány kontingenty branců, které panovník vždy svolával na konkrétní válečné tažení. Určitý počet mužů muselo poskytnou každé etnikum impéria, přičemž vojáci si přinášeli svou vlastní výzbroj, výstroj i způsob boje.

Jediným jednotícím prvkem celé heterogenní armády byla osoba panovníka jako vrchního velitele, který potřeboval silné ozbrojené síly, aby si udržel loajalitu všech svých satrapů a také všech lokálních vládců.

Nejpočetněji byla v armádě zastoupena pěchota, která byla rozčleněna podle decimálního systému na jednotky po 10, 100, 1 000 a 10 000 mužích. Obyčejný voják samozřejmě mohl dosáhnout povýšení za svou udatnost a odvahu v boji, ale mohl se stát maximálně velitelem útvaru s tisícem mužů. Velení jednotek s větším počtem mužů bylo vyhrazeno pro členy imperiální šlechty. Lehkou pěchotu tvořili lučištníci většinou vyzbrojeni pouze jednoduchými luky s maximálním dostřelem 150 metrů, což snižovalo jejich možnosti podpory pro jízdu proti úderným jednotkám, které tvořili řečtí hoplité. Popsaný nedostatek se perští velitelé rozhodli vyřešit masivním nasazením lehké pěchoty a střelbou „hustých mraků šípů“. Těžká pěchota byla vyzbrojena kopími nebo oštěpy, sekerami a krátkými meči zvanými *akinakes*. Dlouhé meče používali pouze vyšší důstojníci. Perští pěšáci bojovali pouze s částí ochranné zbroje, která byla lamelová nebo šupinatá. Také nosili kožené, bronzové nebo železné přilby a kulaté, oválné nebo obdélníkové štíty ze dřeva nebo proutí. Těžkooděnci pravděpodobně chránili ostatní pěšáky hradbou svých vysokých štítů. Ochrannou zbroj ale perská pěchota nepoužívala masově, což se ukázalo jako osudná chyba během bojů s řeckými hoplity v 5. a 4. století př. n. l. Jak už bylo popsáno v předchozím textu, museli si perští vojevůdci najímat celé kontingenty řeckých žoldnérů, kteří museli plnit na bojišti funkci úderných jednotek, protože Perská říše nebyla schopná sestavit podobné bojové útvary.

Perská kavalérie používala koně i velbloudy a jezdci byli vyzbrojeni lukem nebo kopím a pravděpodobně opět bez ochranné zbroje. Armáda perských velkokráľů rovněž používala skythské válečné vozy s dlouhými čepelemi na nábojích kol, které na bojišti vypadaly jako hrozivé zbraně. Peršané je ale nenasazovali při útoku, nýbrž je používali jako mobilní velitelská stanoviště.

O perských obléhacích zařízeních se nedochovaly žádné věrohodné prameny. Většina obležených sídel se pravděpodobně vzdala, když byla neprodyšně obklíčena početnou armádou perských velkokráľů. I o perském námořnictvu se dochovalo jen minimum informací. Pravděpodobně po podrobení foinických měst v druhé polovině 6. století př. n. l. si zde Peršané nechali stavět své lodě, které používali v oblasti dnešního Perského zálivu, severního Egypta a také v Malé Asii. Hlavní válečná loď byla asi 40 metrů dlouhá, 6 metrů široká a uvezla 300 vojáků. Menší strážní plavidla pojala 100 – 200 mužů. Způsob námořního boje se asi podobal řecké námořní strategii, která bude podrobně popsána v několika následujících kapitolách.